

היום נלמד בעזרת ה':

## בבא בתרא דף קנז

**משנה: נפל הבית עליו ועל אביו:** ולא ידוע מי מת ראשון. אם האב מת ראשון הרי בנו ירש אותו, ואילו אם הבן מת ראשון הרי אביו ירש אותו (כי מדובר שהבן מת ללא בנים). והוא הדין אם נפל הבית על אדם ו'המוריש' שלו כגון דוד שלו (אח אביו, ואביו כבר נפטר).

על הבן היה שעבוד של בעל חוב (שלווה ממנו כסף) או כתובה ולא היו לו נכסים אחרים לפורעם.

בעלי החוב של הבן טוענים האב מת ראשון וממילא הם אמורים לגבות את חובם בנכסים שירש הבן. ואילו יורשי האב טוענים הבן מת ראשון והאב ירש אותו והם יורשים את האב. לדעת ב"ש יחלוקו. ולדעת ב"ה הנכסים נשארים אצל יורשי האב, משום שהאב מוחזק בנכסים עד שמת ויורשי האב מוחזקים בנכסים מכוחו. ואילו בעלי החוב הם רק 'ספק' (שמא הבן מת קודם לאב), וספק אינו מוציא מידי ודאי. (אבל ב"ש סוברים שכיון שהשתעבד הבן לחוב בשטר, אם כן 'שטר העומד לגבות נחשב לגבוי', וגם הבעל חוב נחשב ל'ודאי' בנכסים כמו היורשים, ולכן יחלוקו).

**גמרא: תנן התם המלוה את חבירו וכו':** כתוב במשנה לקמן (דף קעה') המלוה את חבירו בשטר, קרקעותיו של הלווה משתעבדות למכירה. ולכן אם לאחר מכן הלווה מכר את שדהו, אם הלווה לא מחזיר את החוב, המלוה גובה את החוב 'מנכסים משועבדים' כלומר מהקונה שקנה את השדה (אם אין ללווה שדה אחרת שלא נמכרה). אבל המלוה את חבירו בעדים, המלוה גובה רק 'מנכסים בני חורין' כלומר משדה של הלווה שעדיין לא נמכרה, ולא מנכסים משועבדים!

**בעי שמואל דאיני וקנה מהו?** הכותב בשטר שהוא משעבד להלוואה את הנכסים שקנה וכן את הנכסים שיקנה בעתיד. האם הנכסים לעתיד משתעבדים? ושמואל מבאר-

**אליבא דרבי מאיר וכו':** נחלקו רבי מאיר ורבנן האם אדם יכול להקנות דבר שלא בא לעולם (כגון למכור פירות של דקל שעדיין לא צמחו). לדעת רבי מאיר שאדם

מקנה דבר שלא בא לעולם, אין ספק שגם כאן הנכסים לעתיד משתעבדים. משום שאם בפירות שעדיין אינם בעולם חל הקנין, כל שכן שבקרקעות שהם נמצאים בעולם ורק אינם ברשותו של הלווה שיחול הקנין. אלא הספק הוא לדעת רבנן שאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, האם בגלל שהקרקעות נמצאים בעולם מודים חכמים שהקנין חל, או לא.

ראייה: **אמר רב יוסף תא שמע וחכמים אומרים וכו':** כתוב במשנה בכתובות, ראובן הוציא שטר חוב ששמעון לווה ממנו כסף ולא פרע לו, ואילו שמעון בא והוציא שטר מאוחר יותר (התאריך שלו מאוחר מהשטר הראשון) שראובן מכר לו שדה. לדעת אדמון שמעון טוען לראובן - אם אמת שהייתי חייב לך כסף, לא היית אמור למכור לי את השדה שלך אלא לגבות את חובך. ולכן השטר הזה פרוע או שהוא מזויף. אבל לדעת חכמים ראובן נהג בפקחות, מכיון שהוא ראה ששמעון מכריח את המטלטלים שיש לו בכדי שראובן לא יוכל לגבות את חובו, וקרקע לא היתה לו, ולכן הוא מכר לו את השדה שלו כדי שיוכל ללכת בחזרה ולגבות ממנה את חובו. עד כאן המשנה בכתובות.

כאן הקרקע שקנה שמעון לא היתה ברשותו בשעת ההלוואה, ולמרות זאת ראובן גובה ממנה את החוב. מוכח ש'דאיקני' מועיל לדעת חכמים לגבות את הכסף מקרקעות שיקנה הלווה לאחר מכן.

דחייה: **אמר ליה רבא מיניה קאמר? וכו':** האם מקרקע של הלווה שאינה משועבדת לאף אחד אתה מביא ראייה? הרי מכל מה ששייך ללווה, יכול המלווה לגבות עבור החוב, ואפילו מהמעיל שעל כתפיו. וכל הספק שלנו הוא כשכתב הלווה בשטר 'דאיקני' ולאחר מכן הוא קנה שדה ומכר אותה לאדם אחר, או שהוא מת והוריש אותה לאדם אחר. והספק הוא האם השעבוד בשטר מועיל גם למה שיקנה בעתיד, וממילא המלווה יכול לגבות את החוב מהקונה או מהירש כי הוא קדם להם.

ראייה: **אמר רב חנא תא שמע נפל הבית עליו וכו' ... ואי סלקא דעתך וכו':** במשנה שלנו בעלי החוב טוענים שהאב מת קודם ואם כן הבן ירש אותו, ולכן הם רוצים לגבות את החוב מהקרקע שהיתה שייכת לאב. אך אם נאמר שהכותב בשטר 'דאיקני', מה שהוא יקנה בעתיד לא משתעבד להלוואה, מדוע שהבעלי חוב יקבלו את הקרקע? הרי גם אם האב מת ראשון, כשמת האב הבן ירש אותה, וכשמת הבן הוא הוריש אותה ליורשיו, והבעלי חוב לא יכולים להוציא אותה מידיהם!

**דחייה:** אמר להו רב נחמן זעירא חברין תרגמה מצוה על היתומים לפרוע חובת אביהן: הסיבה שהבעלי חוב מקבלים את הקרקע, בגלל שיש מצוה על היורשים לפרוע את החובות של האבא. ואין קשר כלל למה שכתוב בשטר, דהיינו גם אם לא היה כתוב 'דאיקני' היו צריכים לפרוע את החוב.

**מתקיף לה רב אשי מלוה על פה הוא וכו':** אם הסיבה שהבעלי חוב רוצים לגבות מהקרקע אינה בגלל השטר, אלא בגלל מצוה לקיים דברי המת, אם כן יוצא שהם באים מכח 'מלוה על פה', והרי מלוה על פה אי אפשר לגבות מיורשים או מקונים. וכמו שאמרו רב ושמואל. ואם כן מדוע הבעלי חוב טוענים שהקרקע מגיעה להם ולא ליורשים?

**אלא הא מני ר' מאיר היא דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם:** אלא בהכרח שהמשנה שלנו סוברת כרבי מאיר שאדם מקנה דבר שלא בא לעולם. אך כאמור הספק שלנו הוא לדעת רבנן הסוברים שאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם.

**ראייה:** אמר רב יעקב מנהר פקוד משמיה דרבינא תא שמע וכו': ראובן שלוה כסף משמעון וכתבו על זה שטר חוב, הרי נכסיו של ראובן הלווה שהיו שלו בשעת הלוואה משתעבדים לשמעון המלווה. ואם ראובן הלווה מכרם לאחר ההלוואה, יכול שמעון המלווה לגבות אותם עבור חובו ממי שקנה אותם מראובן הלווה. אבל המלווה אינו יכול לגבות נכסים שהלווה מכרם לפני ההלוואה, כי הם לא השתעבדו למלווה, שהרי בשעת ההלוואה הם כבר לא היו של הלווה.

לאור הנ"ל נוכל להבין מדוע 'שטרי חוב המוקדמים' פסולים - שטר חוב שהתאריך הרשום בו מוקדם מהזמן שהייתה ההלוואה בפועל. לפי שעל ידי השטר הזה המלווה גובה נכסים שהלווה מכרם לפני ההלוואה, ואסור לו לגבותם לפי שהם כלל לא השתעבדו לו.

אבל 'שטרי חוב המאוחרים' כשרים, לפי שאם התאריך הרשום בו מאוחר מהזמן שהייתה ההלוואה בפועל, הרי שהמלווה אינו יכול לגבות נכסים שלא כדין, אלא שהוא מפסיד שאינו יכול לגבות את הנכסים שהלווה מכר בין זמן ההלוואה בפועל לזמן הרשום בשטר. עד כאן המשנה. רב יעקב מנהר פקוד מוכיח -

**ואי סלקא דעתך וכו':** אם נאמר שהכותב 'דאיקני' ולאחר מכן קנה קרקע ומכר אותה היא לא משתעבדת למלווה, מדוע שטרות המאוחרים כשרים? הרי ההלוואה

היתה בניסן ואילו השטר נכתב בתשרי, ואם כן יבוא המלווה ויגבה מהקרקע שנמכרה לאחר ההלוואה בין תשרי לניסן, אך היא לא השתעבדה לחוב!

אלא מוכח שב'דאיקני', הקרקעות שימכרו לאחר מכן משתעבדות לחוב!

דחיה: הא מני רבי מאיר היא דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם: כנ"ל.

ראייה: אמר רב מרשיא משמיה דרבא תא שמע וכו': למדנו במשנה בגיטין אין מוציאין 'לשבח קרקעות' מנכסים משועבדים של אדם. כלומר לא גובים מהקרקעות שקנו הלקוחות מהאדם הזה, אבל גובים אותו מנכסים בני חורין (= קרקעות שלא נמכרו).

וביאה הבריייתא מה הכוונה 'לשבח קרקעות'? אדם שלוהו כסף בשטר ושיעבד את נכסיו לחוב, ולאחר מכן מכר את השדה שלו באחריות, והקונה השביח את השדה. ולאחר מכן בא בעל חוב של המוכר והוציא מהקונה את השדה המושבחת בעבור גביית החוב. ואז הקונה חוזר למוכר וגובה ממנו את דמי הקרקע מנכסים משועבדים, ואת דמי השבח מנכסים בני חורין.

והטעם, כי את הקרקע הוא מכר לו באחריות וכתב לו עליה שטר מכירה, ונמצא שזה כמו 'מְלוּה בַשְּׂטָר' שגובה ממשועבדים. אבל את השבח גובה רק מנכסים בני חורין, מפני תיקון העולם, כי השבח לא היה קצוב בשעת המכירה והקונים לא ידעו להיזהר על איזה סכום הם לוקחים סיכון. רב מרשיא מוכיח -

**ואי סלקא דעתך וכו':** אם נאמר שהכותב 'דאיקני' הנכסים שיקנה לאחר מכן לא משתעבדים לחוב, מדוע הבעל חוב גובה בכלל את השבח שהשביח הקונה, והרי זה דבר שלא היה בשעת ההלוואה? אלא מוכח שהנכסים שיהיו לו בעתיד כן משתעבדים!

דחיה: הא מני ר' מאיר היא דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם: כנ"ל.

**הגמרא מסתפקת בספק חדש, על פי הספק הקודם:**

**אם תמצא לומר דאיקני קנה וכו':** אם נאמר בספק הקודם שב'דאיקני' השדה שיקנה וימכור לאחר מכן לא משתעבדת למלווה, אין לנו שום ספק.

**אם תמצא לומר משתעבד וכו':** אבל אם נאמר שב'דאיקני' השדה לעתיד משתעבדת לחוב, יש להסתפק - מה הדין באדם שלוהו וכתב למלווה 'דאיקני',

ולאחר מכן חזר ולווה פעם נוספת וכתב גם ללווה השני 'דאיקני', ולאחר מכן קנה שדה ומכר אותה. האם השדה הזו משועבדת ללווה הראשון או ללווה השני? (טעם הספק, האם לראשון כי לו הוא השתעבד ראשון. או לשני, כי הוא עדיין לא קנה את השדה ואם כן הוא חזר בו מהשעבוד לראשון והעביר אותו לשני).

**אמר רב נחמן:** בדבר הזה הסתפקנו, ושלחו לנו תשובה מ'שם' כלומר מארץ ישראל שהלווה הראשון קנה.

**רב הונא אמר יחלוקו:** שני המלווים יתחלקו חצי חצי בשדה, כי הלווה קנה את השדה לאחר שלווה משניהם ואם כן היא השתעבדה לשניהם בשווה.

**אמר רבינא מהדורא קמא דרב אשי וכו':** רב אשי חזר על כל תלמודו פעמיים (הוא חזר במשך חודשיים בשנה וכל פעם נמשכה שלושים שנה). בפעם הראשונה הוא אמר לנו שהלווה הראשון קנה, ובפעם השנייה אמר לנו יחלוקו.

**קושיא:** **מיתיבי לשבח קרקעות כיצד וכו':** כפי שביארנו למעלה, אדם שלווה כסף בשטר ושעבד את נכסיו לחוב, ולאחר מכן מכר את השדה שלו באחריות, והקונה השביח את השדה. ולאחר מכן בא בעל חוב של המוכר והוציא מהקונה את השדה המושבחת בעבור גביית החוב. הקונה חוזר למוכר וגובה ממנו את דמי הקרקע מנכסים משועבדים, ואת דמי השבח מנכסים בני חורין. הקושיא -

**ואם איתא חצי שבח מבעי ליה:** הרי המלווה תובע את הלווה ו'השבח' של השדה משועבד לו, וכן הקונה תובע את הלווה (שהוא המוכר) את השבח. ואם כן עליהם להתחלק בו חצי חצי, ומדוע המלווה גובה את כל השבח?

**תירוץ:** **מאי גובה נמי דקתני? חצי שבח!** אכן כוונת הברייתא שהוא גובה רק חצי מהשבח.